

LBRIS

We know
books

**NATAN
SHARANSKY**

SHIRA WOLOSKY WEISS

**APĂRAREA
IDENTITĂȚII**

**ȘI ROLUL SĂU ESENȚIAL
ÎN PROTEJAREA DEMOCRAȚIEI**

Traducere din limba engleză
ELENA ARHIRE

LITERA
București

CUPRINS

<i>Prefață</i>	9
1. Democrație și identitate	19
Ce este identitatea?	22
Falși dușmani	25
De două ori norocos	26
2. Descoperirea identității	33
Frica de moarte versus frica de Dumnezeu	33
Solidaritate	41
Identitatea celorlalți	48
3. Atacul asupra identității	55
Identitate bună/identitate rea	55
Atacul marxist asupra identității	58
Mâna întinsă de idioții utili	71
Atacul postidentității	75
O Europă lipsită de apărare	83
4. Postidentitatea și colapsul drepturilor omului	87
Pace și drepturile omului	93
O rezolvare a nemulțumirilor sau luptă ideologică?	98
Niciun motiv pentru care să mori	103
5. Identitatea în spațiul public	106
Identitatea în Europa și în America	111
Falia vălului	112
Cazul evreilor din America	126
Identitatea consolidează democrația	134
Creștinii evanghelici	138

6. Altneuland:	141
la răscrucea dintre identitate și democrație	
Identități evreo-israeliene: construirea statului	144
Identități evreiești interconectate: <i>aliyah</i> rusească	153
Lumile identității evreiești	158
7. Apărarea statului-națiune	163
Identitate antievreiască	166
Postsionism: postidentitate israeliană	169
Două narațiuni rivale	181
8. Pace sau război	192
Nu există pace fără identitate	193
Proces de pace sau proces de război?	196
Concluzie: Construirea unei alianțe noi	209
Un nou început la Praga	214
<i>Note</i>	219
<i>Lecturi suplimentare</i>	229
<i>Mulțumiri</i>	235
<i>Indice</i>	237

PREFAȚĂ

Viața mea de adult se poate împărți în trei etape aproape egale. Mai întâi, am fost un cetățean loial al Uniunii Sovietice, tributar gândirii duble, care a încercat și a reușit să se adapteze în interiorul unui regim totalitar. Apoi am devenit disident și ulterior prizonier politic. În cele din urmă, m-am implicat în viața publică și politică din lumea liberă începând din 1986, inclusiv aproape un deceniu ca membru în parlament și ca ministru în patru guverne israeliene.

Aceasta este a treia carte pe care o scriu, chiar dacă nu m-am considerat niciodată scriitor. Scriu atunci când simt că, prin împărtășirea experiențelor trăite în perioadele atât de diferite ale vieții mele, aș putea susține cauzele în care cred și oamenii în lupta lor pentru libertate.

Mi-am scris memoriile din închisoare, *Fear No Evil*, imediat după eliberarea mea din Gulag, unde am petrecut nouă ani. Scopul pentru care am așternut pe hârtie toate poveștile din anii petrecuți ca disident și prizonier a fost acela de a le reaminti tuturor – dar cu precădere celor care au rămas captivi în spatele Cortinei de Fier – cât de adânci sunt resursele interioare de care dispune fiecare dintre noi atunci când ne apărăm dreptul la libertate. Mi-am dorit să întăresc spiritele și speranțele oamenilor rămași în urmă.

Am scris cea de-a doua carte, *The Case for Democracy*, după aproape douăzeci de ani de viață publică și politică. În acești ani, marea victorie a lumii libere în Războiul Rece fusese urmată de o perioadă în care aceeași lume liberă părea că vrea să

DEMOCRAȚIE ȘI IDENTITATE

În *The Case for Democracy* am încercat să arăt cum lumea liberă dispune de o armă unică: libertatea însăși. Dorința de libertate este o forță puternică pentru pace și stabilitate în lume. Dar, pe cât de puternică este în inimile oamenilor de pretutindeni, libertatea nu este singura forță care îi motivează. Mai există o forță la fel de puternică – puterea conținută în identitate. Identitatea este câmpul de forță magnetică în care se mișcă energiile lumii de astăzi. Este un câmp de forță puțin înțeles în Occident, dar care influențează și chiar dirijează evenimente, de la politică globală și internațională de cel mai înalt nivel până la cele mai locale și imediate situații.

Oricât de înfiorătoare și de disprețuitoare, declarația liderului spiritual al-Qaeda, conform căruia „vom câștiga pentru că Occidentul iubește viața și noi iubim moartea”, oferă o perspectivă asupra puterii pe care o are identitatea. Acesta spunea că identitatea este atât de neprețuită încât le oferă lui și adepților al-Qaeda un motiv pentru care merită să moară. Acest bărbat diabolic are dreptate cu privire la un lucru: identitatea este o forță atât de puternică pentru că deschide un univers de sensuri mai amplu decât viața fizică și materială. Ea afirmă că viața nu este doar imediată și că există lucruri pentru care merită sacrificată însăși viața. Respingându-i cuvintele, lumea liberă subestimează puterea mesajului transmis de identitate cu riscul unui mare pericol.

Pentru fundamentaliști, Occidentul pare lipsit de orice formă de identitate clară, atomizat, căci fiecare individ își trăiește prezentul și urmărește scopuri pur egoiste, materialiste. Pentru fundamentaliști, o societate care nu este dispusă să facă sacrificii pentru o cauză mai mare decât propriul sine reprezintă o slăbiciune evidentă ce poate fi exploataată.

Ceea ce înrăutățește cu atât mai mult lucrurile este faptul că multă lume în Occident nu pare să conștientizeze pericolele pe care le prezintă o astfel de lipsă de identitate pentru valorile pe care le prețuiește cel mai profund. În *Imagine*, oda dedicată unei asemenea utopii, John Lennon își închipuie o lume lipsită de rai și de iad, de religie sau de state naționale, în care nu va mai exista „nimic pentru care să ucizi sau pentru care să fii ucis, o frăție a oamenilor”. Însă o frăție lipsită de frați adevărați, în care nimeni nu își ia un angajament față de altcineva sau de un mod de viață, nu este decât o vorbă goală. Tocmai superficialitatea unor astfel de idealuri abstracte și lipsite de sens încurajează al-Qaeda să creadă că valorile occidentale vor fi spulberate în fața puterii inexorabile pe care o are o comunitate dispusă săucidă și să moară pentru credințele sale.

Cei care simt o legătură cu idealuri și valori care depășesc sinele individual, cei care cred că participă la o mare aventură colectivă și sunt convinși că acționează în numele generațiilor trecute și al celor viitoare, sunt pregătiți să facă sacrificii importante la nivel personal. Această vocație pentru un scop și un sens este elementul care atrage atâția oameni către fundamentalism, nu doar în țările guvernate (sau sfârțecate) de grupuri fundamentaliste, ci chiar și printre europeni nativi. Fără o vocație la fel de puternică, lumea liberă nu va mai putea să respingă multă vreme atacul lansat împotriva ei.

Este mult mai greu să susții identitatea decât democrația. Nimeni nu pune la îndoială, cu seriozitate, beneficiile unei

societăți libere. Într-adevăr, se poate discuta despre cum să extindem regulile democrației sau de cât timp va fi nevoie pentru un astfel de efort, dacă este posibil. Dar aproape nimeni nu și-ar permite să sugereze că o societate cu adevărat liberă nu este un avantaj pentru cetățenii săi, vecinii și lumea întreagă. Cea mai mare dovadă în legătură cu respectul universal acordat democrației este faptul că până și cele mai nedemocratice regimuri din lume insistă să se numească „democratice”. Democrația este elementul fundamental în politica internațională – toată lumea trebuie să dea impresia că o susține, fără a ține seama de diferențele de mediu și de rețetele implementării sale.

Pe de altă parte, observăm că lumea modernă este dominată de o dezbatere aprinsă cu privire la influența pe care identitățile naționale, religioase și alte identități o au asupra păcii și stabilității globale. Aceasta nu este o simplă dezbatere ezoterică între intelectualii din lumea democratică, preocupați de postnaționalism, postmodernism și alte teorii ale postidentității. Majoritatea oamenilor din Occident aprind televizoarele și surprind o lume care fierbe cu ură bazată pe identitate, cu scene de terorism și barbarie pe care le văd zi de zi și care instigă grupuri naționale, etnice și religioase unele împotriva altora. Titlurile din ziare ne anunță în fiecare zi că grupurile identitare se atacă și se măcelăresc între ele, începând cu războiul etnic genocidal din Africa până la vărsările de sânge religioase în Orientul Mijlociu. Lumea pare să fie uneori un alfabet al dezastrelor: Afganistan, Bosnia, Cecenia, Darfur; chiar și Anglia suferă de pe urma amenințării pe care o reprezintă violența etnică, la fel ca Franța, Germania, Olanda. Irakul a dezvăluit sălbăticia forțelor sale interne, iar conducerea apocaliptică a Iranului prezintă o serie uluitoare de amenințări la adresa păcii mondiale. Poți urmări acest alfabet al catastrofelor până în Zambia.

În lumina acestui carnagiu, în care se săvârșesc cele mai cumplite atrocități în numele unei identități păstrate cu sfințenie, cine ne-ar învinovăți dacă am vedea în identitate un soi de otravă ce pune în pericol lumea în care trăim? Pentru mulți dintre cei care trăiesc în societăți liberal-democratice, unde toleranța pare să fie luată ca de la sine înțeles, această violență nu are nicio noimă. Luptele par să fie de un primitivism ce amintește de absurditatea din povestea pentru copii în care lumea începe un război ca să decidă pe ce parte se unge felia de pâine. Realitatea feroce a conflictelor pare să sugereze că identitatea este o forță de distrugere globală, o armă îndreptată spre tâmpla lumii libere.

Cu toate acestea, eu voi susține în această carte că, deși identitatea poate fi folosită în mod distructiv, ea este o forță fundamentală care poate să ne conducă spre bine. Identitățile puternice sunt la fel de valoroase pentru o societate bine-funcțională, pe cât sunt și pentru indivizii bine-funcționali, dedicați și siguri pe ei. Pentru asigurarea păcii și a stabilității internaționale, cultivarea identităților puternice este la fel de esențială precum progresul democrației. În mod cert, putem asigura existența unei lumi pașnice doar prin construirea unei societăți în care să prospere atât democrația, cât și identitatea.

Ce este identitatea?

Ce este identitatea? Nu este simplu să formulezi o definiție unică. Identitatea poate implica legătura unei persoane cu istoria. Poate însemna dorința de a avea copii care să facă parte din această istorie, de a-i învăța despre un trecut valoros, astfel încât acesta să fie integrat în viitorul lor. Ar putea însemna apartenența la un grup religios, național sau etnic.

O calitate universală a identității este aceea că ea dă vieții un sens mai presus de viața însăși. Oferă o legătură cu o lume aflată mai presus de sine. Acest lucru poate fi realizat prin asocierea cu persoane care împărtășesc medii sau afilieri religioase similare, prin conectarea cu generațiile de dinaintea noastră sau prin apartenența la o națiune sau o cultură. Indiferent de forma sa, identitatea oferă un sens al vieții care se situează dincolo de dimensiunea fizică și materială, dincolo de simpla existență personală. Este acest sentiment al unei lumi comune care se desfășoară înainte și dincolo de sine, de apartenență la o realitate mai amplă decât propriul eu, ce oferă putere nu numai comunității, ci și individului.

Democrația – a avea o viață liberă într-o societate liberă – este esențială pentru că satisface dorința omului de a-și alege propria cale, de a-și urmări propriile țeluri. Democrația extinde aria posibilităților și oferă șansa de a te autodepăși. Identitatea, o viață dedicată unui angajament, este esențială pentru că satisface dorința omului de a face parte dintr-o realitate care depășește orizontul propriului sine. Identitatea reușește să imprime vieții diferite niveluri de semnificație și adâncește experiența umană. Democrația susține valoarea *libertății*, identitatea propune un motiv *pentru* libertate. Identitatea conferă un scop libertății, o călăuzește către un scop, o înglobează dintr-un destin mai amplu. Nu este vorba doar despre cum arată viața ta, ci și la ce folosește viața ta.

Democrația propune o viziune a oportunităților, a autodeterminării și a păcii. Dar fără un anumit mod de viață și un set de angajamente pentru care să trăiești, viziunea democratică își pierde inevitabil forța, căpătând o dimensiune abstractă și goală de conținut. În lipsa unei identități, o democrație nu poate să apere nici măcar valorile pe care le prețuiește cel mai mult.

Democrația promite și permite diferite posibilități de realizare a sinelui. Ți se acordă libertatea de a-ți alege traiectoria personală, de a încerca să-ți realizezi ambițiile, de a duce o viață pe care o modelezi singur. Dacă trebuie acordată tuturor, o astfel de libertate necesită o normă de nonagresiune, în care nimeni nu-și poate impune voința asupra celorlalți. În acest sens, libertatea presupune să nu intervii în libertatea celorlalți sau, după cum spune o veche zicală, libertatea ta se termină acolo unde îmi începe nasul.

Conceptual vorbind, democrația liberală este intrinsec legată de individ. Fiecare om este un individ înzestrat cu drepturi naturale care acceptă să se alăture celorlalți într-un contract social spre beneficiul tuturor. Astfel, scopul guvernului este să protejeze aceste drepturi individuale.

În schimb, identitatea este intrinsec legată de legăturile cu ceilalți. Individul înțelege propria persoană în termenii unei comunități, ca entitate atașată de ceilalți și interdependentă cu aceștia, nu doar ca entitate independentă și unică. Astfel, identitatea înseamnă identificare, adică solidaritate cu cei cu care te identifici. În acest sens, identitatea devine o formă de sine comunitar.

Această legătură cu comunitatea din trecut, prezent și viitor este elementul care adaugă o dimensiune în plus propriilor activități imediate. Ea presupune să nu participi la viață doar ca un individ solitar. Acțiunile tale se integrează într-un tablou mai amplu, cu alte cuvinte, vorbim despre o conectare a vieții personale la viețile contemporanilor din aceeași comunitate sau la generațiile trecute și viitoare ale respectivei comunități. Istoria devine ceea ce susținea Burke: un pact între cei care nu mai sunt, cei vii și cei care nu s-au născut încă. Să faci parte dintr-o astfel de comunitate îți oferă o mare putere de a-ți apăra valorile și viziunea, o putere care nu vine numai din interiorul tău, ci și din legăturile pe care le ai cu oameni care împărtășesc

aceste idealuri și care colaborează pentru a le susține. Câștigi solidaritate – sentiment pe care îl insuflă elementele împărtășite de această comunitate bazată pe angajament reciproc, care oferă fiecărui om sprijin și putere.

Falși dușmani

Deși identitatea pare să răspundă unei nevoi profund umane de comunitate, nu este ușor să construiești o lume în care să prospere atât democrația, cât și identitatea. Pentru mulți, democrația și identitatea sunt, în cel mai bun caz, suspicioase una de cealaltă, și antagonice în cel mai rău caz. Se percep ca fiind opuse și ostile.

Pentru unele voci din lumea democratică, devotate libertății și drepturilor omului, identitatea înseamnă prejudecăți, intoleranță, neîncredere și violență împotriva celor care sunt diferiți. Religia și naționalismul sunt cuvinte care comportă o notă negativă, chiar beligerantă. Dar pentru mulți oameni devotați identității, libertatea pură pare egoistă, materialistă, decadentă și slabă. Așa-ziselor valori ale lumii libere le lipsește profunzimea identității când vine vorba de experiență durabilă și sens. Acest contrast este resimțit mai ales de cei care pătrund brusc într-una dintre cele două lumi. Pentru oamenii care au trăit într-un regim totalitar, să lași în urmă viața dominată de dubl-gândit, în care îți era frică să spui ceea ce gândești, este o experiență absolut emoționantă și eliberatoare. Acest lucru se poate întâmpla chiar și atunci când încă trăiești între granițele lumii totalitare. Din clipa în care ești liber să spui ce gândești, totul arată diferit. Elementele reprezentative ale credințelor anterioare explodează. Marile simboluri ale autorității se prăbușesc în irelevanță. Referințele la stat, la naționalism, la religie, ba chiar la orice formă de ideologie, par golite de conținut. Toate arată ca prejudecăți care vă împiedică, pe tine și pe mulți alții,